

УДК 330.36:330.341:330.342:338.22.021.1

Горбачук В.М.
*кандидат фізико-математичних наук,
старший науковий співробітник
Інституту кібернетики імені В.М. Глушкова
Національної академії наук України*

Кулик В.В.
*кандидат економічних наук, докторант
Київського національного університету
імені Т.Г. Шевченка*

ПІДТРИМКА МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПРОПОРЦІЙ ВІДТВОРЕННЯ ЯК АКТУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

SUPPORT OF MACROECONOMIC PROPORTIONS OF REPRODUCTION AS ACTUAL TASK OF COMPETITIVENESS PROVIDING IN NATIONAL ECONOMY

АНОТАЦІЯ

Розглядається динаміка макроекономічних пропорцій відтворення валового внутрішнього продукту (ВВП) низки держав від Європи до Азії (Німеччини, Польщі, України, Російської Федерації) як наслідок їхньої економічної політики. Обґрунтовано необхідність цілеспрямованої підтримки макроекономічних пропорцій для забезпечення сталості соціально-економічного відтворення та зростання конкурентоспроможності національної економіки. Запропоновано проводити міжнародні порівняння структурних показників ВВП з наголосом на їхніх часово-просторових характеристиках.

Ключові слова: національна економіка, макроекономічні пропорції, структура і динаміка показників ВВП, міжнародні порівняння, соціально-економічне відтворення, конкурентоспроможність.

АННОТАЦИЯ

Рассматривается динамика макроэкономических пропорций воспроизводства валового внутреннего продукта (ВВП) ряда государств от Европы до Азии (Германии, Польши, Украины, Российской Федерации) как следствие их экономической политики. Обоснована необходимость целенаправленной поддержки макроэкономических пропорций для обеспечения устойчивости социально-экономического воспроизводства и роста конкурентоспособности национальной экономики. Предложено проводить международные сравнения структурных показателей ВВП с акцентом на их временно-пространственных характеристиках.

Ключевые слова: национальная экономика, макроэкономические пропорции, структура и динамика показателей ВВП, международные сравнения, социально-экономическое воспроизводство, конкурентоспособность.

ANNOTATION

The dynamics of macroeconomic proportions for gross domestic product (GDP) reproduction in the chain of nations from Europe to Asia (Germany, Poland, Ukraine, Russian Federation) is considered as a result of their economic policy. The need of targeted assistance for keeping macroeconomic proportions to provide stability of social-economic reproduction and growth of competitiveness of national economy is substantiated. The carrying out international comparisons of structural GDP indicators with emphasis on their temporal-spatial characteristics is suggested.

Keywords: national economy, macroeconomic proportions, structure and dynamics of GDP indicators, international comparisons, social-economic reproduction, competitiveness.

Вступ. Підтримка науково-обґрунтованих оптимальних параметрів відтворення націо-

нальної економіки та її соціально-економічних підсистем є актуальною проблемою загальнодержавного управління в Україні. Подолання сучасних макроекономічних дисбалансів потребує негайних і неординарних управлінських рішень, спрямованих на усунення та недопущення в майбутньому критичних диспропорцій. У довгостроковій перспективі головним завданням економічної політики має стати підтримка сталих макроекономічних пропорцій і сприятливої їхньої структури, що є основою для економічного зростання та формування конкурентних переваг національної економіки.

Поліпшення конкурентоспроможності у свою чергу потребує підвищення ефективності функціонування ринків і економіки в цілому, найбільш повного використання внутрішнього потенціалу і ресурсів, створення нових видів продукції, розробки нових способів організації виробництва і розповсюдження продукції, впровадження ефективних моделей управління на всіх рівнях [1]. Вирішення цих завдань особливо стає актуальним в умовах інтеграції до світової економіки, міжнародного розподілу праці і вільного перетоку капіталів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальне бачення назрілих суспільних перетворень, спрямованих на подолання існуючих диспропорцій та поліпшення якісних параметрів функціонування вітчизняної економіки, подано в роботі [2]. Комплексно досліджено макро- і мікроекономічні, галузеві, регіональні та міжнародні аспекти конкуренції з використанням інструментарію національного рахунку і міжгалузевого балансу в роботі [3]. Конкурентоспроможність економіки України з точки зору забезпечення її стабільного і динамічного розвитку, активізації міжнародних інтеграційних процесів розглянуто в роботі [4]. Питання поточного аналізу стану конкуренції та подальшого формування конкурентних від-

носин в Україні розглянуто в Концепції Загальнодержавної програми розвитку конкуренції на 2013–2023 рр., спрямованої на поєднання конкуренції на внутрішніх ринках задля забезпечення сталого економічного зростання, покращення умов для їх ефективного функціонування, удосконалення механізму державного регулювання внутрішніх ринків [1].

Угода про економічну асоціацію з ЄС відкриває нові можливості для економічного зростання, посилюючи конкуренцію, висуваючи до суб'єктів економіки посилені вимоги забезпечення власної конкурентоспроможності [5]. Шляхи досягнення вітчизняною економікою європейських економічних стандартів, де зразком стала економіка Німеччини, розглянуто в роботі [6].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Сучасна макроекономічна забалансованість має негативний вплив на економічне зростання і відтворення економіки України. Надвисока несталість траєкторії макроекономічної динаміки, зокрема показників ВВП, не дає змогу чітко визначити доміанти розвитку вітчизняної економіки [2, с. 80]. Водночас досягнення соціально-економічної стабільності потребує дослідження базових макроекономічних пропорцій ряду країн, економічна політика яких може бути альтернативною для України. Тому існує науковий і практичний інтерес дослідження макроекономічних пропорцій для ряду країн (перш за все показників ВВП), проведення ретроспективного аналізу розвитку їх економіки, порівняння головних аспектів соціально-економічної динаміки різних економічних систем та умов їх відтворення, виявлення прихованих соціально-економічних закономірностей, що опосередковано впливають на їх конкурентні переваги.

Мета дослідження. Мета статті полягає у дослідженні основних аспектів соціально-економічної динаміки України та низки європейських країн – і перш за все структури і динаміки показників ВВП – з метою визначення особливостей їх відтворення та порівняльних переваг, вироблення пропозицій щодо поліпшення конкурентних переваг України в контексті інтеграції до світової економічної системи.

Виклад основного матеріалу. Подолання сучасної невизначеності відтворення національного господарства полягає у подоланні внутрішніх соціально-економічних протиріч та формуванні довгострокової цілеспрямованої стратегії

соціально-економічного відтворення країни, яка б компромісно переслідувала інтереси всіх соціальних груп суспільства. Країни Південно-Східної Азії, нині відомі як «азійські тигри» (Південна Корея, Сінгапур, Малайзія та ін.), у проведенні економічної політики ставили завдання подолання внутрішніх соціально-економічних протиріч як основи для динамічного розвитку [7; 8; 9]. Така стратегія відображає один із аспектів сталого розвитку – спрямована на досягнення і підтримку безпечних соціально-економічних стандартів відтворення, неухильне поліпшення інституційних, галузевих і регіональних потенціалів економічного зростання, на підтримку соціально-економічної системи в найбільш оптимальному стані для гідної відповіді на виклики майбутнього розвитку національної економіки тощо.

Узагальнююча статистична звітність країн та їх стратегія соціально-економічного відтворення, включаючи загальнонаціональні, соціально-демографічні, структурні, галузеві, екологічні, гендерні аспекти тощо, найбільш концентровано представлена в звітах Європейської економічної комісії [10]. Дані показники загалом характеризують і конкурентоспроможність економіки, її потенціал, історію і тренди економічного розвитку.

Макроекономічний аналіз процесів відтворення національної економіки здійснюють за допомогою показників системи національних рахунків [11], де показники доходів – ВВП, ВНП, валового прибутку і змішаного доходу, валового наявного доходу, валових заощаджень тощо – якісно характеризують весь спектр відтворювальних процесів. Множинність показників доходів і відповідних процесів відтворення дещо ускладнює визначення основних трендів соціально-економічного розвитку і небезпек, що виникають у зв'язку з цим.

Тому початковий аналіз процесів соціально-економічного відтворення національної економіки варто обмежити лише аналізом показників ВВП (рис. 1), розглядаючи різні моделі його формування і відповідні рахунки відтворення національної економіки (рис. 2). Таким чином, економічний кругообіг розглядається лише в межах показників ВВП. Аналіз усталених інституційних взаємозв'язків в національній економіці дає змогу визначити інституційні зміни в розвитку економіки, пропорційність відтворення та здійснювати якісну оцінку цих змін. Економічне зростання визначається конкурентними перева-

Таблиця 1

Сектори (рахунки)	ВВП за категоріями доходу	=	ВВП за категоріями витрат
Домашні господарства	оплата праці найманих працівників чисті податки на виробництво та імпорт валові прибутки і змішані доходи	→	кінцеві індивідуальні споживчі витрати
Сектор загальнодержавного управління		→	кінцеві колективні споживчі витрати
Не фінансові і фінансові корпорації		→	валове нагромадження основного капіталу
Зовнішній сектор (результат господарської діяльності)			чистий експорт(+) / чистий імпорт(-)
	$\Sigma = 100\%$		$\Sigma = 100\%$

гами економіки як природного так і організаційного характеру, оптимальним взаємоузгодженням системи доходів і витрат в інституційних секторах, що впливають на зовнішньоекономічні потоки товарів і послуг (табл. 1).

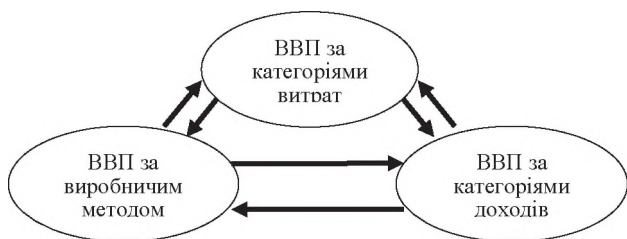

Рис. 1. Взаємозалежність показників ВВП

Доходи інституційних суб'єктів економіки спрямовуються на найоптимальніше задоволення їхніх нагальних споживчих потреб, забезпечуючи рівновагу в економічній системі. Це у свою чергу вказує на важливість підтримки оптимальної структури доходів в економіці з точки зору здійснення й оптимальних витрат і формування відповідних змін у структурі виробництва економіки. Структурна динаміка показників ВВП визначає й основні тенденції і особливості розвитку економіки (рис. 1).

Традиційно аналіз відтворення здійснюють у рамках моделі «витрати-випуск», наголошуючи саме на галузевих аспектах відтворення. Водночас в умовах суттєвої розбалансованості і диспропорційності економіки увагу варто зосередити на інституційних аспектах відтворення ВВП. Якісна оцінка процесів відтворення ВВП України особливо доцільна порівняно із країнами – провідниками успішної економічної політики, або тими, що втілюють свою особливу стратегію соціально-економічного відтворення. Особливий інтерес становить дослідження і для країн, що задовольняють порівняльним критеріям: 1) *сусід-*

ства, 2) *країн-сателітів*, що тяготить до певних суспільних цінностей і методів економічної політики, 3) *країн-взірців*, суспільне облаштування та соціально-економічна політика яких слугує моделлю для наслідування. Тому дослідимо динаміку ВВП Німеччини, Польщі, Російської Федерації та України.

Аналіз економічної політики потребує використання управлінських інструментів – макрорахунків [12], що послідовно цілісно і комплексно описують процеси відтворення національної економіки, і, перш за все, різні аспекти відтворення ВВП (рис. 2).

Нині, як ніколи раніше, процеси глобалізації впливають на соціально-економічну динаміку національних економік [13], потребують вивчення основних внутрішніх і зовнішніх факторів соціально-економічного відтворення національної економіки, постійного акцентування на актуальних завданнях стратегічного розвитку і заходах, що забезпечують досягнення цих цілей. До них слід віднести зростання ВВП на душу населення (графік 1), у т.ч. зростання інвестицій та кінцевих споживчих витрат на душу населення, які загалом характеризують зростання життєвого рівня, споживчого попиту населення, ділової активності тощо.

Динаміка обраних показників ВВП на душу населення відображає довгострокові соціально-економічні тренди різних соціально-економічних

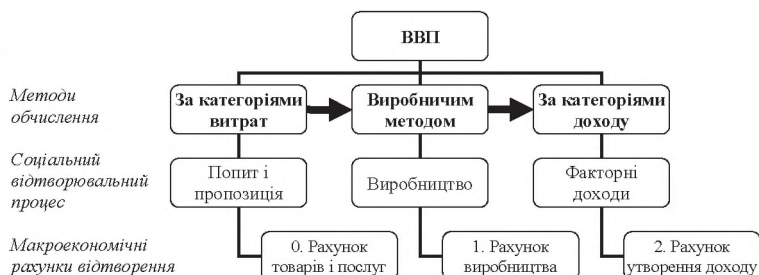
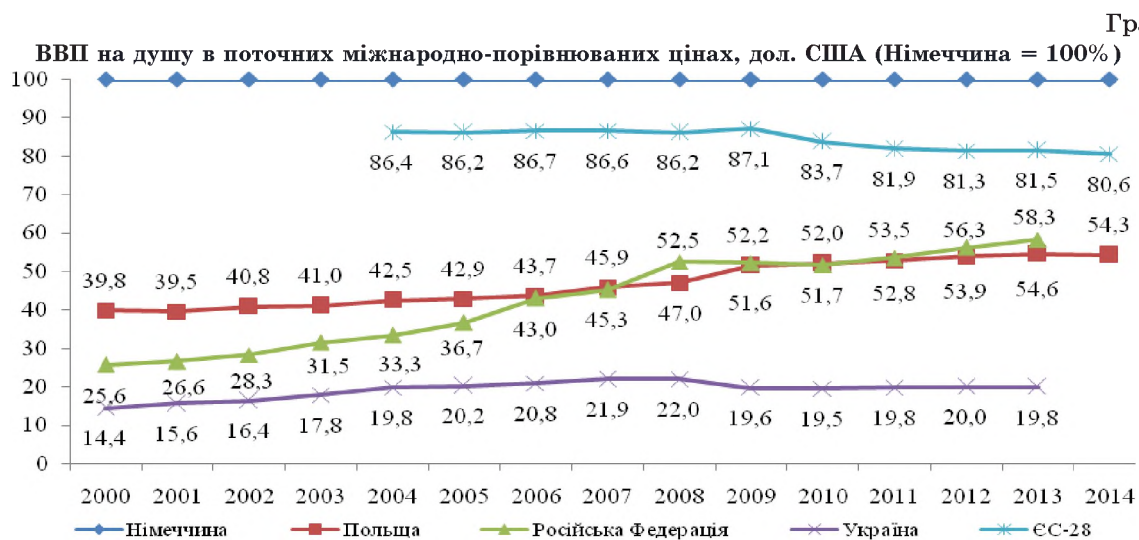

Рис. 2. ВВП: методи обчислення, соціальні відтворювальні процеси та макроекономічні рахунки відтворення

Джерело: Підготовлено на основі даних <http://w3.unep.org>. (січень, 2016 року)

Таблиця 2

Індивідуальне і колективне кінцеве споживання в структурі ВВП України, у %

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Кінцеві споживчі витрати	75,3	76,6	75,4	75,4	71,2	76,5	78,1	77,5	80,0	84,6	84,5	85,5	88,2	91,8	90,1
– індивідуальні	68,1	68,6	68,0	67,6	64,2	69,5	70,9	70,7	73,4	77,6	77,4	79,2	81,9	85,6	83,0
– колективні	7,1	8,0	7,4	7,8	6,9	7,0	7,2	6,8	6,7	7,0	7,0	6,3	6,4	6,1	7,1

Джерело: Підготовлено на основі даних національних рахунків України

систем та деякі особливості їх відтворення, що пов'язані із кризовими явищами останніх років. Як видно з графіка 1, формування ВВП і, відповідно, забезпечення життєвого рівня в кожній із країн, а також в цілому по ЄС характеризується такими особливостями: 1) економічне зростання в Польщі в кризові 2008–2009 рр. пришвидшило зростання показника ВВП на душу населення до рівня європейських і німецьких стандартів; 2) простежується спад життєвого рівня в цілому по ЄС щодо досягнутого і децю зростаючого життєвого рівня в Німеччині в останні роки; 3) економічна криза 2009 р. негативно вплинула на і так нижчий життєвий рівень Росії та України, залишаючи особливо Україну в стадії стагнації та зростаючих внутрішніх дисбалансів.

Приведена соціально-економічна динаміка показників ВВП на душу населення є наслідком проводжуваної соціально-економічної політики, потребує більш глибокого дослідження на основі показників ВВП та їхніх структурних складових.

ВВП за категоріями витрат. Аналіз відтворення ринкової економіки проводять, починаючи з аналізу попиту і пропозиції, його структури, внутрішніх і зовнішньоекономічних аспектів. Кінцевий попит у національній економіці описує основне рівняння системи національних рахунків [12]:

$$Y = C + G + I + NetExport,$$

де Y – валовий внутрішній продукт, C та G – відповідно, індивідуальні й колективні кінцеві споживчі витрати, I – валові інвестиції, $NetExport$ – чистий експорт.

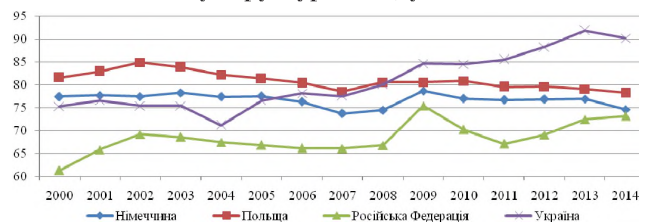
Підтримка сталих темпів реального економічного зростання (фізичних обсягів ВВП) потребує підтримки оптимальних пропорцій між базовими елементами кінцевого споживання: 1) між кінцевим споживанням та інвестиціями; 2) між індивідуальним та колективним споживанням; 3) між експортом та імпортом, що в довгостроковій перспективі підтримують стабільність системи, її рівновагу. Більш детально дослідження елементів попиту і пропозиції проводять в рамках рахунків товарів і послуг, загальновідомої таблиці «витрати-випуск» [14], вивчаючи внутрішні і зовнішні аспекти діяльності, відповідні умови загальногосподарської рівноваги. Динаміка макроекономічних показників кінцевого споживання, валових інвестицій та чистого експорту для досліджуваних країн приведена на графіках 2–4 відповідно.

Якщо до 2008 року країни підтримували частку кінцевого споживання на звичному для себе рівні (графік 2), то у 2009 р. ця частка зрос-

тає (за виключенням Польщі), нівелюючи негативні наслідки кризи. У наступні роки всі країни зменшують обсяги кінцевого споживання, за виключенням України, де частка кінцевого споживання залишається на надвисокому рівні, у т.ч. за рахунок зростання в останні роки індивідуальних споживчих витрат (табл. 2). Безперечно, це негативно впливає на інші компоненти ВВП – валові інвестиції та чистий експорт, частка і структура яких залишається в Україні на неприйнятному низькому рівні і характеризується нестійкістю (графік 3–4).

Графік 2

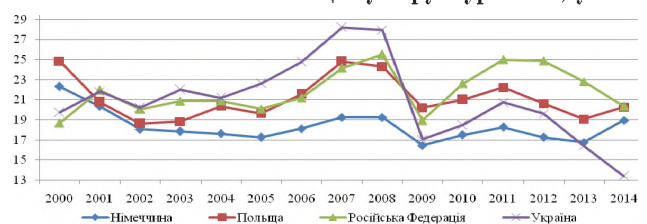
Частка Кінцевих споживчих витрат у структурі ВВП, у %

Джерело: Побудовано на основі даних національних рахунків Німеччини, Польщі, РФ та України

Графік 3

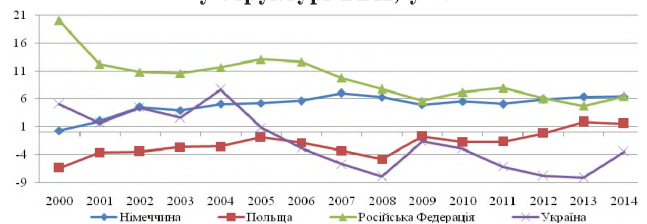
Частка Валових інвестицій у структурі ВВП, у %

Джерело: Побудовано на основі даних національних рахунків Німеччини, Польщі, РФ та України

Графік 4

Частка Чистого експорту (+) / чистого імпорту (-) у структурі ВВП, у %

Джерело: Побудовано на основі даних національних рахунків Німеччини, Польщі, РФ та України

Найбільш наочно політика підтримки пропорційності відтворення показників кінцевого

споживання простежується в Німеччині та Польщі, де відповідні динамічні ряди на графіках зображені практично паралельно, характеризуються відносною сталістю і прогнозованістю. Конкурентоспроможність Німеччини, що зростає, проявляється у внутрішніх і зовнішніх проявах, зокрема підтримці макроекономічних пропорцій, високої продуктивності праці, довготривалому зростанні зовнішньоторговельних доходів тощо. Концепція економічної політики уряду Польщі нині головним чином орієнтується на внутрішні чинники економічного росту, а ніж на зовнішні. Це проявляється в тому, що в Польщі частка кінцевого попиту і частка інвестицій у структурі ВВП вищі, ніж у Німеччині, а зовнішня торгівля характеризується від'ємним торговельним сальдо, яке має тенденцію до скорочення.

У цілому можна стверджувати, що Польща наслідує найкращі риси структурної політики Німеччині в частині підтримки пропорційності внутрішнього попиту, внутрішньої і зовнішньої збалансованості, підвищення ефективності виробництва, наближення життєвого рівня до європейських стандартів. І це не є випадковістю, а скоріше є результатом стратегічно продуманої економічної політики, спрямованої на розвиток внутрішнього ринку, зростання приватних інвестицій та обмеження функцій держави [15].

На відміну від Німеччини та Польщі, економічна політика в Росії та в Україні менш прогнозована та не переслідувала підтримку довгострокової сприятливої структурної збалансованості показників кінцевого попиту. Непередбачуваність України проявляється й у погіршенні структури показників кінцевого попиту в 2011–2013 рр. і у відсутності стратегії підтримки їх безпечної пропорційності, що призвело до тривалого спаду квартальних фізичних обсягів ВВП.

ВВП за виробничим методом визначається як сума ВВП вироблених різними видами економічної діяльності (ВЕД) національної економіки [16]:

$$Y = \sum y_i$$

де Y – ВВП національної економіки, y – ВВП різних ВЕД, i – індекс ВЕД.

Структура ВВП за ВЕД визначає виробничу спеціалізацію, яка для різних країн є достатньо різною, характеризує їхній виробничий потенціал і переваги.

У нашому дослідженні обмежимося лише розглядом національної економіки як єдиного ВЕД і зосередимо увагу на загальній виробничій ефективності досліджуваних систем.

Для порівняльного аналізу ефективності функціонування великих ринків, яким є національна економіка, їхнього виробничого

технологічного потенціалу варто користуватися моделлю В. Леонтєва витрати-випуск [14, с. 68], підготовленої для однієї галузі:

$$X = AX + Y$$

де X , AX , Y – відповідно, скалярні значення *випуску товарів і послуг (у ринкових цінах)*, *проміжного споживання товарів і послуг, ВВП (у ринкових цінах)*¹; у багатогалузевій моделі A – квадратна невід'ємна матриця коефіцієнтів прямих витрат, X – вектор-стовпчик елементів валового випуску, Y – вектор-стовпчик кінцевого попиту. Національна економіка за цих умов розглядається як єдиний цілісний ринок – вид економічної діяльності, регіон, інституційний сектор. Якісні параметри національної економіки як соціально-виробничої системи характеризуються як власне обсягами ВВП, так і часткою ВВП у структурі *Випуску*:

$$\alpha = \frac{Y}{X} * 100\%$$

де α – частка ВВП у структурі Випуску.

Двоєдина задача полягає в одночасному створенні умов і стимулів, що, з одного боку, продукують зростання ВВП через оптимальне поєднання елементів кінцевого попиту а з іншого, зменшують проміжне споживання товарів і послуг завдяки більш досконалим виробничим технологіям, що зменшують собівартість та дають змогу збільшувати обсяги Випуску.

Національну економіку варто розглядати як соціально-виробничу систему, що постійно розвивається. Довіра в суспільстві сприяє зростанню інвестицій та впровадженню більш досконалих і продуктивніших виробничих технологій, що зменшують виробниче споживання товарів і послуг. І навпаки, відсутність довіри в суспільстві та його переважно ієрархічна організаційна структура, ускладнюють інвестування із-за невизначеності – неможливості прогнозу кінцевих результатів економічної діяльності, – внаслідок чого виробництво здійснюється за старіючими технологіями, потребує значного виробничого споживання ресурсів і енерговитрат, характеризується високими ризиками, пов'язаними з отриманням прибутку.

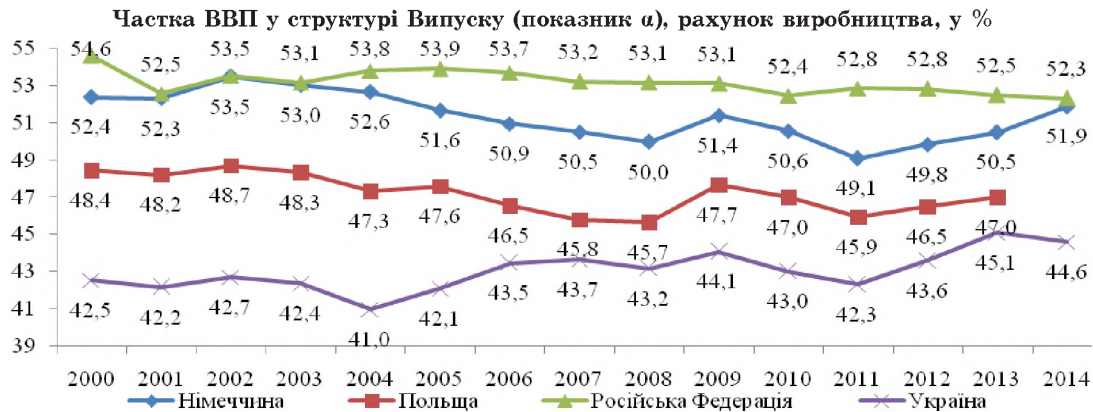
Порівняння виробничої ефективності досліджуваних країн приведено на графіку 5. Зростаючі інвестиції в економіку України у 2005–2008 рр. чинили позитивний вплив на підвищення ефективності виробництва.

Кризові явища відтворення світової і національної економіки впливають на ціни і ринкову кон'юнктуру, динаміку ВВП та структуру виробничих витрат. Показовими є 2008–2009 рр., коли економічний спад супроводжувався більш швидким зменшенням виробничих витрат в Німеччині, Польщі і Україні. Водночас у Росії, головною статтею експорту якої виступають енергоносії, структура виробничих витрат і, відповідно, частка ВВП у випуску залишилися без змін.

Економічне відновлення у 2010–2011 рр. для досліджуваних країн супроводжується більш

¹ Виділені курсивом показники національної економіки взято із зведених національних рахунків, які мають свої кодифікації з використанням класифікацій потоків товарів і утворюваних доходів (Р.1, Р.2, В.1g*).

Графік 5

Джерело: Побудовано на основі даних національних рахунків Німеччини, Польщі, РФ та України

швидким зростанням виробничих витрат порівняно із ВВП, зростання якого було незначним і мало нестійкий характер. Тому економічне відновлення потребує оптимального поєднання внутрішнього потенціалу, що підвищує продуктивність виробничих систем, зменшує собівартість виробництва продукції, посилює конкурентні переваги національних виробників, сприяє зростанню внутрішнього і зовнішнього попиту.

Як бачимо, виробничі витрати в національній економіці є досить рухомими і змінюваними, суттєво залежними від поточної конкурентоспроможності економіки та вживаних заходів щодо підтримки конкуренції. Аналіз та моделювання економіки на основі моделі «витрати-випуск» ґрунтується на сталості і незмінюваності системи виробничих витрат (матриці А). Проте сучасні процеси глобалізації (міжнародна конкуренція, відкритість ринків, вільний перетік капіталів та трудових ресурсів між країнами, впроваджувані системи суспільного управління тощо) сприяють суттєвому скороченню виробничих витрат через покращення виробничих технологій та зростанню частки ВВП у структурі Випуску.

Побудова аналогічних рахунків виробництва для інституційних секторів, видів економічної діяльності, регіонів національної економіки дає змогу більш детально досліджувати особливості національних виробничих систем, структуру витрат та їх ефективність, які є наслідком суспільної виробничої культури, розвиненості інституційної структури ринкової економіки та рівня конкурентоспроможності національної економіки.

Аналізуючи приведені структурні пропозиції відтворення ВВП, необхідно враховувати принципово різні соціально-економічні моделі досліджуваних країн, розвиненість ринкових інститутів та механізмів загальнонаціонального регулювання. Звідси й значні відмінності у якісних характеристиках ВВП і виробничої структури, що склалася в цих країнах.

ВВП за категоріями доходу є сумою створених у національній економіці факторних доходів [16]:

$$Y = L + T + K,$$

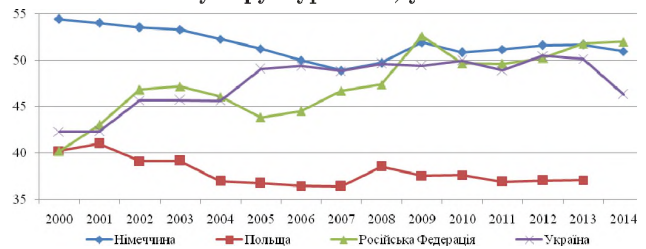
де L – оплата праці найманих працівників, T – податки на виробництво та імпорт за

виключенням субсидій, K – валовий прибуток і змішаний дохід.

Динаміка цих показників для досліджуваних країн приведена на графіках 6-8.

Графік 6

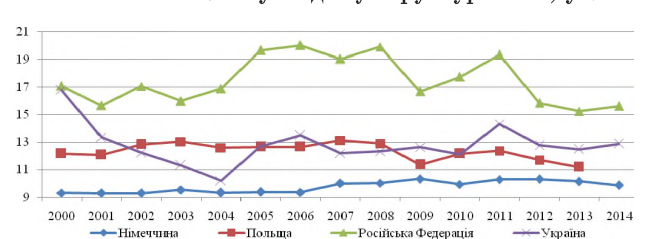
Частка оплати праці найманих працівників у структурі ВВП, у %

Джерело: Побудовано на основі даних національних рахунків Німеччини, Польщі, РФ та України

Графік 7

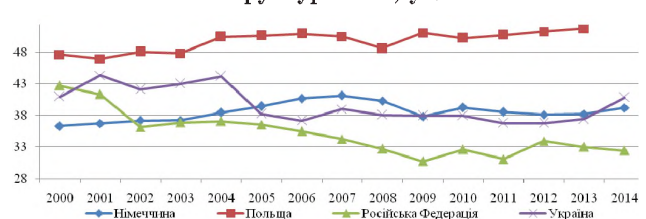
Частка податків на виробництво та імпорт за виключенням субсидій у структурі ВВП, у %

Джерело: Побудовано на основі даних національних рахунків Німеччини, Польщі, РФ та України

Графік 8

Частка валового прибутку та змішаного доходу в структурі ВВП, у %

Джерело: Побудовано на основі даних національних рахунків Німеччини, Польщі, РФ та України

Досліджувані країни дотримуються різних концепцій у частині формування факторних доходів ВВП:

– у Німеччині і Польщі чітко спостерігається виважена і цілеспрямована структурна політика формування факторних доходів. На це вказують усталеність і висока прогнозованість структурних показників ВВП, підтримувана пропорційність факторних доходів, очевидна схожість трендів, що склалися;

– для Німеччини характерною є висока частка оплати праці поряд з низьким рівнем оподаткування виробництва та помірними валовими прибутками. Стабільність приведеної структури доходів гарантується високою конкурентоспроможністю німецької економіки, що проявляється у тому, що Німеччина виступає чистим експортером товарів і послуг (див. графік 4), є країною-кредитором;

– Польща упродовж тривалого часу була чистим імпортером товарів і послуг (графік 4). Це змушує проводити економічну політику зміцнення і розвитку внутрішнього ринку, підвищення конкурентоспроможності польських товарів. Вона проявляється у підтримці значно нижчої частки оплати праці ніж в Німеччині (графік 6) поряд з дещо вищим рівнем оподаткування виробництва (графік 7), що дає змогу формувати досить високі валові прибутки і змішані доходи (графік 8), які забезпечують високий рівень кінцевого споживання (графік 2) та інвестиційного попиту (графік 3). Прогнозованість економічної політики, дотримання європейських стандартів у всіх сферах життєдіяльності, підтримка на високому рівні внутрішнього споживчого та інвестиційного попиту сприяють розбудові і зміцненню внутрішніх ринків, складає основу стійкого економічного росту сучасної Польщі;

– у Росії і в Україні упродовж останнього десятиліття суттєво зростає частка оплати праці в структурі ВВП (графік 6), наблизившись до рівня Німеччини. Частка чистих податків на виробництво та імпорт в Україні наближається до рівня Польщі, тоді як у Росії залишається на досить високому рівні (графік 7). Валові прибутки і змішані доходи в Росії і Україні мають тенденцію до зниження (графік 8), що негативно впливає на їх теперішню і майбутню конкурентоспроможність.

Сучасні соціально-економічні проблеми України є «результатом багаторічної неправильної організації економічних процесів в Україні», зокрема завдяки орієнтуванню вироб-

ництва на певні ринки, відсутності належного рівня конкуренції, і відповідно високих вимог до стандартів і якості продукції. Це послаблює економіку та робить її уразливою від зовнішніх і внутрішніх негативних впливів. Очевидно, що проблеми відтворення економіки України в найбільш загальних рисах сконцентровані структурних диспропорціях ВВП.

Найбільш інтегрально про конкурентоспроможність національної економіки свідчить динаміка зростання реального ВВП (табл. 3). Якщо до кризи зростаючі економіки демонструють високі темпи росту, то після кризи темпи росту уповільнюються та згодом змінюються на стан депресії. Економічні реформи в Польщі ж забезпечили неухильність і стійкість економічного зростання. Економіка Німеччини як найбільша серед розглядуваних країн також має сталі темпи зростання.

Успішний розвиток економіки Німеччини протягом тривалого часу є результатом добре продуманої економічної політики, яка зорієнтована на оптимальне поєднання ринкового господарства та завдань суспільного відтворення. Це проявляється у підтримуваний пропорційності відтворення ВВП, що позитивно впливає на зростання доходів національної економіки.

Кінцевою метою суспільно-економічних реформ у Польщі, які проводили упродовж останніх 25 років, очолювані різними представниками політичної еліти, була інтеграція до ЄС [15]. Це сприяло спадковості і виваженості проводжуваної економічної політики, соціальної єдності польського суспільства, поступовому покращенню економічної ситуації.

Поліпшення конкурентоспроможності вітчизняної економіки значною мірою залежить від цілеспрямованої економічної політики, спрямованої на взаємоузгодження та збалансування складових показників ВВП. Приклад сталого господарювання в Німеччині та Польщі може бути корисним для України, особливо в умовах теперішньої асоціації до ЄС.

Висновки. Конкурентоспроможність національної економіки визначається макроекономічною стабільністю, зокрема пропорційністю і сталістю відтворення компонент ВВП, що і є передумовою економічного зростання. У зв'язку з цим необхідне вивчення і усвідомлення причин виникнення та уроків фінансово-економічних криз, їх наслідків для оптимального відтворення національної економіки і її соціально-економічних підсистем.

Таблиця 3

Темпи зростання ВВП, у %

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Німеччина	0,8	3,9	3,4	0,8	-5,1	3,7	3,4	0,9	0,5	1,4
Польща	3,6	6,2	6,8	5,1	1,6	3,9	4,5	2,0	1,6	3,2
Україна	2,9	7,5	7,5	1,9	-14,5	4,1	5,2	0,3	0	-6,5
Російська Федерація	6,4	8,2	8,5	5,2	-7,8	4,3	4,3	3,4	1,3	0,5

Джерело: <http://www.ereport.ru>

Економічний розвиток сталих і зростаючих економік є прикладом для наслідування та якісного поліпшення економічної політики, зокрема в частині цілеспрямованої підтримки структурних пропорцій ВВП.

Світова економічна система нині перебуває в стані високої мінливості. Тому для забезпечення успішного соціально-економічного відтворення та конкурентоспроможності економіки України необхідна довгострокова стратегія підтримки оптимальних макроекономічних пропорцій та економічного росту. Незважаючи на надзвичайно складний для України кризовий 2014 рік, він є переломним і дає надію на позитивні зміни у структурі ВВП, що сприятимуть подальшому відновленню і здоровому функціонуванню вітчизняної економіки, реальному економічному зростанню.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку конкуренції на 2013–2023 роки. Розпорядження Кабінету міністрів України № 690-р від 19 вересня 2012 року.
2. Новий курс: реформи в Україні. 2010–2015 рр. Національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця [та ін.]. – К.: НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.
3. Конкурентоспроможність національної економіки / За ред. д-ра екон. наук Б.Є. Кваснюка. – К.: Фенікс, 2005. – 582 с.
4. Конкурентоспроможність економіки України: стан і перспективи підвищення / За ред. д-ра екон. наук І.В. Крюкової. – К.: Основа, 2007. – 488 с.
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua.
6. Гончар М.С. Европейские стандарты украинской экономики и пути их достижения / М.С. Гончар, А.С. Жохин, В.Г. Козирський, А.П. Махорт. – Проблемы управления и информатики. – 2009. – № 5. – С. 106-129.
7. Пак Чжон Хи. Возрожденная Корея: модель развития [Електронний ресурс]. – Режим доступу: lib.ru.
8. Ли Куан Ю. Сингапурская история. 1965–2000 гг. Из третьего мира – в первый. – М.: МГИМО-Университет, 2010. – 656 с.
9. Мохамад Махатхир. Путь вперед. – М.: Харвест, 2009. – 208 с.
10. UNECE Countries in Figures 2011. United Nations Economic Commission for Europe, New York, Geneva, 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.unecsc.org.
11. System of National Accounts 2008. United Nations. – New York: UN, 2009, 722p. (ST/ESA/STAT/SER.F/2/REV.5).
12. Использование макросчетов при анализе экономической политики. ООН, Нью-Йорк, 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: unstats.un.org.
13. The impact of globalization on national accounts. United Nations Economic Commission for Europe, New York, Geneva, 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.unecsc.org.
14. Леонтьев В. Экономические эссе. Теории, исследования, факты и политика: Пер. с англ. – М.: Политиздат, 1990. – 415 с.
15. Бальцерович Л. Навстречу ограниченному государству / Л. Бальцерович. – Пер. с англ. – М.: Новое издательство, 2007. – 92 с.
16. Національні рахунки України за 2014 рік / Статистичний бюлетень. Державна служба статистики України, Київ, 2015. – 23 с.